

Reſoluitur enim Rege circa hoc non conſenſu agendum.

Pro negatiua ad dicitur reſpondetur.

Conditio nem non tranſferendi in Eccleſiam ut queat Rex apponere.

plianda circa illam, iuxta notiſſimam Iuris regulam, quod odia reſtringi, fauores conuenit ampliari. Et quod alter non debet alterius odio prægruari 15. & 22. in 6. Pro quo ipſe Dom. Solorzanus Tomo 2. Lib. 1. Cap. 14. num. 70. Ceterum hæc omnia parum proderunt, quando quidem res iſta ad tribumalia eſt Regia deducenda, in quibus contra Eccleſias, & Religioſos ſententia proferenda. Vnde expediet non armis iuſtitie certare, ſed benignitatem Regiam implorare. Neque enim inſolitum eſt officia talia Religioſæ alicui familiae concedi, per ſubſtitutos admittenda. Adducta autem in contrarium non vrgent: ſimilitudo namque rationis in venditione deficit, ut vidimus. Quod non moriatur poſſeſſor, fauore Religionis poteſt admitti: cum poſſit etiam accedere, ut officium alicui venditum numquam ſit ad Regium patrimonium reuerſurum. Cum etiam per ſubſtitutum adminiſtrandum ſit, nihil ſequitur Religionæ quieti, aut Eccleſiæ ſtatui diſconteniens. Quod autem ad diuerſitatem fori attinet, minimi eſt impedimenti, ſiquidem cum ſubſtituto agendum, qui ad laicum forum penitus pertinebit. Faciat ergo Rex ut libuerit: cum enim liberè vendat, emptorem poterit, quem maluerit, admittere, & non ſibi bene vitum reprobare; conditioneſque apponere congruentes, etiam Eccleſiaſticis excluſis, ut in legibus, quæ de fideiuſſoribus agunt, & Eccleſiaſticos non eſſe admittendos edicunt, ſed laicos, quos vulgò dicimus Abonados, id eſt, bonis præditos. Similiter etiam Rex Mineræ auri & argenti Eccleſiaſticis vendere prohibet: & iis, quibus tradit, ſub eâ conditione concedit, ut ad eos non perueniant, & ſic alia, quæ in odium Eccleſiaſticorum non ſunt, ſed ſecuritati propriæ conſulendo. Ut ſi quis nolit Clerico domum locare, eò quod ipſos difficiles in ſoluendo ſit expertus. Videatur P. Sancius Lib. 2. Conſultorum Cap. 4. Dub. 57. num. 7. 8. & 9.

S. VIII.

An vindicato per retractum Regio Officio, à Regio Ficalis, quod renuntiatarius volebat ſibi, ſed iuxta minorem eſtimationem, quàm reuera haberet, ad id teſtibus falſis inductis: ſi poſtea pluri vendatur, debeat renuntiatario id, quod ipſi debetur, reddi ſecundum eſtimationem, quam prætendebat ipſe, aut ſecundum eam, quam venditio ipſa maiorem oſtendit.

Cafus appoſiti deciſio iuxta Regium reſcriptum ſtatuenſia.

182 E. G. Volebat renuntiatarius valere duodecim mille, vnde ipſi danda ſex, ſi primus ſit, aut octo, ſi ſecundus. Venditum eſt autem officium viginti quatuor, an danda duodecim, aut ſexdecim? Et in fauorem renuntiatarij iudicatum in Quitenſi Prætorio, affirmat Dom. Solorzanus Tomo 2. Lib. 5. n. 118. & in Politicâ pag. 1006. in principio. Contrarium tamen pro lege ſtatutum in Regio Conſilio ſtatuitur ibidem. Quod & tenet D. Eſcalona ſ. 5. num. 4. & iure quidem optimo, tum ex iis, quæ

prior ex citatis adducit: quia ſcilicet nulla renuntiatario inferitur iniuria, ſi eidem detur, quod ipſe fiſco dandum contendebat. Licet ad hoc reſponderi poſſit, illum quidem ita contendiſſe, ſed cum ipſi fuerit fruſtratum intentum, ſtandum verò officij pretio, quia ob prætenſionem ſuam officium valorem proprium non amiſit. Ideò euidenti aliâ agendum ratione, ex eo ſcilicet quod per retractum fiſcus dominium acquirat officij, & ita vendit ut poteſt, nec tenetur ex ſuo dare alteri, qui ius nullum erga officium habet: domini enim translatione ius omne amiſit, ſicut amitteret, ſi priuatus quiuuſſet illud pretio obtinuiffet. Iuuat Cap. Ex eo non debet quis fruſtrum conſequi, quod niſus eſt impugnare. Et in penam quidem delicti priuari penitus omni emolumento potuit, ut non ſit mirum ſi cum eo ita agatur, ut aliquid de pretio recipiat, in cuius poteſtate quantum eſſet illud valiturum officium ignoratur.

Illius fundamenta.

S. IX.

De obligatione petendæ confirmationis.

183 Debet qui emit confirmationem à Rege intra quadriennium petere, licet pro aliquibus remotiſſimis Prouincijs quinquennium, aut ſexennium indultum inueniatur. Intra ſeptuaginta autem dies (aliâ ſexaginta, ut apud Dom. Solorzanum citato Lib. 5. num. 105.) le debet renuntiatarius Proregi præſentare aut Gubernatori, ſecundum quod in Regia ſchedula iam citatâ contentum. Id ſi non fecerit, officium amiſſit, & de illo Regis nomine diſponetur, duabus tertijs partibus eidem datis, & alia Regio fiſco adiudicata. Vbi quidem renuntiatario onus tantum præſentationis intra dictum terminum conſtituitur, non verò primo poſſeſſori. Cuius ratio eſſe poteſt: nam in renuntiatione fraus aliqua præſumi poteſt ob dilationem, non verò in primo poſſeſſore, qui officium eſt auctoritate Regiâ conſecutus.

Pro confirmatione habenda quid iuxta leges ſtatuentium.

Primi poſſeſſoris, & aliorum diſcrimen.

184 Vterque autem confirmationem Regiam debet poſtulare. Circa quod dubitari poteſt, an ſi officium propter moram imputabilem amiſſatur, & ſic Regio vendatur nomine, pluriſque quàm emptum ſit, habenda ſit ratio valoris præſentis ad reddendas partes dictas, an eius, in quo eſt prior emptio celebrata, aut renuntiatio facta. Et videtur uti certum aſſerendum habendam præſentis temporis rationem: quia aut officium eſt ſub dominio eius, qui amiſſit, & ſic pretium ad eum ſpectat, uti rei propriæ, penâ conuentionali deductâ. Aut dominium tranſlatum eſt in fiſcum; & ita etiam eum ſuo valore tranſit, neque eſt cur debeat prior poſſeſſor eo defraudari. Si enim penam meretur, iam eam ſoluit tertiz partis, & officij etiam amiſſione. Quod ſi mora imputabilis non fuerit, quia ſcilicet ſubmerſa natis, in quâ Acta ferebantur, aut aliud impedimentum minimè voluntarium ſuperuenit: maniſteſtum eſt amiſſionis penam non incurri; mora enim non nocet impeditis, quibus nec tempus currit. Sic in Cap. Non eſt, de regulis iuris in 6. vbi ſic dicitur: Non eſt in mora, qui

Cap. Non eſt. Cap. Imputati.

Regiorum Officialium circa prædita obligationes.

Notandum pro venditione deficiente confirmationem.

Commenda quid.

Circa numerum tributarium ſtandum eſſe informationi à lege præſcriptæ, & non retaxatione vltima.

Obiectio ex Ficalis citatione dilata.

qui poteſt exceptione legitimâ ſe tueri. Et Cap. Imputari, ibidem. Et Cap. Cum non ſtat. & 185 Et quia de Regijs Officialibus titulus iſte procedit, adnotare oportet illos grauiter peccare, ſi quadriennio exacto ad confirmationem impetrandam, & præſentandam conſeſſo, illam non exigant, quia illâ deficiente, officium amiſſit. Vnde & ad reſtitutionem tenentur damni inde Regio Fiſco ſuperuenientis, iuxta ſæpiùs dicta. Si tamen poſt quadriennium Confirmatio præſentata fuerit, non eſt admittenda: ſed neque officium vendendum: quia Regium Conſilium ſolet circa hoc benignè ſe gerere, & indultum impartiri. Sic enim accipiendum quod dicitur in ſchedulâ Ann. 1627. non debere admitti, niſi priùs Regium Indiarum Conſilium de re totâ certioretur. Non ergo vendi officia debent: alioqui inutilis eſſet certioratio. De quibus hæc ſatis.

CAPVT XXIII.

De Regijs Commendis, & magnis inde prouentibus.

186 Commenda dicitur ius ad tributum Indorum: ratione ſiquidem illorum talia tributa recipientibus commendati manent, ut ipſorum deſenſioni, inſtructioni, & temporali ac ſpirituali proſeſſu curam debeant ſollicitam adhibere. Commenda ergo ut ad Regem ſpectat, & ipſius eſt incorporata Coronæ, ius ad tributa importat; de quibus dictum Titulo 1. Cap. 16. Nonnulla autem hoc loco adijcienda, ex quibus illud quaſtionem pulſat, an ſit ſtandum Indici Prætoris informationi coram Notario Prouinciæ, Indorum Parocho, atque ipſorum Regulo ſeu Gubernatore, juxta præſcriptam formam, ex quâ conſtat tot & non plures eſſe Indos tributarios; vel turâ conſcientiâ poſſit tributum numeri maioris exigi, ſecundum retaxam vltimam: ſic enim in vſu eſſe conſuevit. Et videtur maniſteſtum ſtandum eidem, quia authentica eſt, & fidem faceret in quocumque alio negotio: ergo & in iſto; ex cuius oppoſito plures iniuſtitiz ſequuntur, dum alij pro alijs coguntur ſoluere: cum vix ad designatam vnicuique taxam ſufficientes habeantur. Et quidem retaxatio, ſeu reuſtitatio, juxta quam exigi tributa ſolent, à Prætoribus faciendâ decernitur in Regiâ epistolâ Anni 1571. ex quo conſtat de eorum rectâ agendi ratione plenam fiduciam haberi: ergo & credendum illis in prædictâ informatione, quæ vim habet retaxationis. Quod ſi dicatur retaxationem ſeu reuſtitationem debere fieri cum citatione Regij Ficalis, & Regiorum Officialium, qui designatori aliquem ſunt, retaxationis actis adfuturum, ut conſtat ex adductis à D. Eſcalona Cap. 15. num. 3. & ita, dum hoc non fit, Prætoris informationem non ſuſſistere ad effectum remittendi tributa non ſoluta. Id certe non videtur obſtare: nam citatio talis, & designatio intereſſentis actis, ad plenam & ſolemne rei talis conſtitutionem pertinet, & ut eâ poſitâ non poſſit vltior inſpectio fieri ad taxæ complementum, quæ priùs fuerat conſtituta. Ex

quo non ſequitur ſufficientem fidem non facere inſtrumentum Prætoris, ad non vexandum illum, & præſertim Indorum Regulos; cum tamen vltior fieri inſpectio poſſit, ut tributarij, qui deſunt, inueniantur. Et Indos quidem ſua oppida paſſim deferere nec facile à Regulis deprehendi poſſe, verius eſt quàm ut indigeat probatione. Vnde iniuſte vexantur illi, vel quia non quaerunt, vel quia abſentia cauſâ præſumuntur, dum ſuis eos commodis ſeruire faciunt, in cuſtodiendis ſcilicet gregibus, aut nundinationibus exercendis: quod non raro euenit; ſed in formatione præſatâ, ſuſpicio remouetur.

187 Illud etiam quaſtionis eſt, an ſpecies, quæ præter pecuniâ ut partes tributi penduntur, iuſte exigantur modo in eadem quantitate, quâ olim, cum modò pretioſiores habeantur. Videtur namque illud minùs æquitati conforme, ut ſcilicet onus maius ſit, cum perſonæ non habeant mutationem. Sed dicendum id fieri turâ conſcientiâ poſſe: quia cum rerum pretia paſſim mutantur, moleſtiſſimum eſſet & ferè impoſſibile tributa ad quorâ prioris valoris reſecare. Præterquam quod ſi ſpecies pretioſiores ſunt, etiam eâ ex parte ſubſtantia Indorum augetur, cum maiori pretio poſſint fructus & textilia ſua vendere, exemplo decimarum, quæ conſtantes ſunt quidquid circa earum valorem diuerſitatis obſingat: Decimæ enim & tributa comparari ſolent, ex adductis à Dom. Solorzano Tomo 2. Lib. 1. Cap. 21. num. 1.

Species poſſe exigi modo in eadem, quâ olim quaſtitate, licet mutetur valor.

188 Quæritem poteſt an ad vendendas ſpecies nouem præconia ita neceſſaria ſint, ut ea omittere graue peccatum ſit, obligationem reſtitutionis inducens, nam totidem lege conſtituta ſunt. Vbi certum eſt, ſi ex omiſſione detrimentum aliquod Regio patrimonio ſuperueniat, obligationem reſtitutionis incumbere, iuxta ſæpiùs dicta. Si autem attentis circumſtantijs non indicentur neceſſaria, & ſolum occupationem Regijs pariant Officialibus, nulla ſubert obligatio. Quo euentu ſine infidelitate aut mendacii teſtari Tabellio poterit neceſſaria præconia præceſſiſſe juxta legem: quia licet nouem non fuerint, juxta legis mentem pauciora ſufficiunt, quando ex pluribus nihil ſperari maioris intereſſe poſſit. Immo etſi dicat nouem, non videtur grauiter peccare, quia mendacium in re nullius momenti accidit: & ut videtur, etiam veniale, intelligi poſſunt nouem non numero, ſed virtute aut æquiualentia: non obſtantibus quæ adducit P. Onate Tomo 1. Diſput. 46. n. 102. & 103. quia nec iuramento, nec legibus, aut fidei publicæ id videtur contraire. Iuramentum enim grauem obligationem ſupponit: & vbi illa non eſt, nouam non addit, ut dictum aliâs, & præſertim Titulo 6. num. 4. Leges autem non vrgent, ut vidimus; nec præſidium publicæ fidei vacillat, quia in eo non læditur, cum damnum ex prædictâ teſtatione ſequatur, in quâ & veritas iuxta æquiualentiam dictam reperitur. Ampliora loco citato initio Capituli dicta, & dicenda plura cum de Commendatarijs inferius diſſeremus, Titulo inquam 7.

Nouem præconia ad earum venditionem non ſemper neceſſaria.

Tabellio ut ſilem facere poſſit, Notanda doctrina.

CAPVT XXIV.

De monopolio niuis, & Regio inde compendio.

Monopolium niuis riuu posse consumi.

189 QVomodo illud Limæ fuprit constitutum refert D. Escalona Lib. 2. Parte 2. Cap. 22. & potuisse à Rege id fieri, quæstiosâ ex eo accipi pñâ pensione, ex multorum doctrina circa huiusmodi rerum genera potest probari. Et videri potest P. Lessius Lib. 2. Cap. 21. num. 148. vbi ad propositum nostrum ait tunc licitum monopolium futurum, quando aliter rem, circa quam versatur, nemo sufficienti copiâ vellet inuehere ob sumptus, quos non facile poterit recuperare. Id enim in casu nostro accidit: ingens enim niuis copia necessaria est ad satisfaciendum ciuium desiderio, temporibus æstu insensibilis, de qua non posset haberi securitas, nisi monopolio auctoritate Regiâ constituto: cum videamus, eo etiam extante, defectus aliquos accidere, quos molestissimos, ciues experiuntur; non obstante amissione grandis lucri, & non leuis pœnæ conuentionalis incurfu.

190 Videtur autem circa hoc specialis emergere difficultas ex eo quod, licet ad monopolium inducendum congrua ratio sit, quam adduximus, de copiâ sic melius prouidâ Reipublicæ: emolumentum tamen in eiusdem Reipublicæ utilitatem conuertendum videtur, quando ex eo Rex nulli speciali necessitati comperitur occurrere: pro quâ pensionem posse tantum exigere, cum monopolia concedit, Doctores indicant, vt videri potest apud P. Lessium loco citato. Circa quod & P. Molina apertius loquitur Disput. 345. §. Dixi monopolia, vbi illa eiusdem verba: Regem quippe tunc à peccato excusat publica necessitas, in qua est. Similiter P. Rebellus Parte 2. Lib. 9. quæst. 7. num. 3. Pater Azor Tomo 3. Lib. 5. Cap. 23. §. Tertio queritur. Ioannes de Medina Cod. de Restitutione quæst. 30. §. Penultimo Bonacina Disput. 3. de Contractibus quæst. 2. Puncto 6. num. 9. & alij. Vt enim testatur D. Escalona supra, emolumentum hoc ad sumptus pro nouo palatio Boni Successus consignatum est, cuius certe nulla videbatur esse necessitas, vt voce publicâ circumlatum: iis præsertim temporibus, quibus opus est ad sacra extorquenda consurgere, vt negotium Regni & Religionis Princeps optimus prosequatur. Cum aliâ grauis obligatio sit supremis adnata Principibus ad sumptus inutiles, aut certe non necessarios reseccandos, vt omnes clamant Scriptores, quorum aliquos congerit P. Oñate Tomo 2. Disput. 46. Sect. 2. in fine; iunctis iis, quæ habet. num. 62. Pro quo & videri possunt P. Molina Disputat. 667. num. 5. P. Thomas Sancius Lib. 2. Consistorum Cap. 4. Dub. 2. num. 8. P. Azor Tomo 2. Tib. 11. Cap. 7. §. Est quoque. P. Fagundez Tomo 1. in Decalogum Lib. 4. Cap. 15. num. 5. & alij. Qui ergo potuit monopolij niualis pretium ad sumptus dictos destinari? Illud namque è ciuium bonis extractum, in eorum debuit utilitatem dirigi, cum aliud necessitas non videatur postulare. Per quod qui-

P. Molina.

Principis sumptus non necessarios teneantur sub mortali reseccare.

dem grauamen Siuæ, quod iam diu premit, posset imminui, & ita tolerabilius redderetur.

191 Ad quæ responderi potest ædificia magnifica Reges decere, & ad commune bonum quodammodo spectare, vt Regius splendor hoc pacto crescat, & apud nationes exterâs in maiori æstimatione per Legatos videntes, & audientes habeantur. Pro quo sic Cassiodorus Lib. 7. 5. Regis nomine locutus: Hæc nostra sunt oblectamenta, potentia imperij decora facies, testimonium præconiale regnorum; hæc legatis sub administratione monstrantur, & primâ fronte talis dominus esse creditur, quale eius habitaculum comprobatur. Et idem magna voluptas est prudentissimæ mentis, pulcherrimâ iugiter habitatione gaudere, & inter publicas curas animum seorsum reficere dulcedine fabricarum. Sic ille. Et si autem pro huiusmodi fabricis grauari non debeat populus, quando aliæ decentes sunt; si tamen moderatum aliquid hinc inde corradatur, quod non ægrè toleretur, non debet vt iniustum & penitus damnabile notari. In casu autem nostro sic contingit: vnus enim est, qui pretium monopolij soluit, & hic grauamen non subit, sed lucratur: illis autem, qui niuem asportare poterant, & quæstum ex eo fecisse commercio, si quid molestum accidit, minimæ considerationis est, quia ad lucrum aliunde, fortè securius, quærendum possunt animum applicare. Ciuius insuper nihil inferitur iniuriam, cum niuem moderato pretio accipiant, & cum maiori securitate, vt diximus.

192 Quod verò emolumentum dictum in bonum Reipublicæ posset conuenienter expendi, verissimum quidem est, sed ad id Rex non tenetur, quia ad sumptus publicos propria habet bona, & si illa non sufficiant, jus collectandi, quod Rebus publicis competit, eò quod gabelle, aut vectigalis nomine non veniat compellendum. Vnde illud in ipsis complures Doctores admittunt: vt videri potest apud P. Fragosum Tomo 1. Disput. 7. num. 68. & Tomo 2. Disput. 3. §. 5. numer. 122. vbi plures adducit. Quod cum multis tenet P. Palau Tomo 6. Disput. 3. Puncto 6. n. 3. Licet sint qui contrarium censeant: accedente autem licentiâ Regis, quæ obtinetur facile, scrupulus omnis abscedit. Quæ quidem ad iustificandam consignatione prædictâ videntur sufficere: cum præsertim palatium dictum perfectum jam sit, pro cuius conseruatione, si faciendi sumptus, vt videtur necessarium, jam necessitas intercedit, ex quâ solent exactiones licitæ reddi: si autem minus necessarium sit, quàm id, quod defertur, tot aliæ necessitates pullulant, vt ad eas subleuandas possit prouentus talis applicari. Cum insuper minoris illud jam quantitatis sit, quia & minoris lucri monopolis, non ita vrgentibus caloribus, & sic rariore ad hydromelium concursu, ac moderatione circa hoc succedente, eò quod multis incommotis nimius in frigidatæ aquæ potus obnoxius comperitur.

Ædificia magnifica Reges decere.

Cassiodorus.

Pro illis quomodo pensio aliqualis imponi queat. Quod casu presentis applicatur.

Reipublicæ casu posse collectare iuxta multorum sententiam.

Rationes alia pro iustificatione monopolij niuis.

CAPVT XXV.

De tabernarum peculiari designatione ad incrementa Regij patrimonij.

Tabernarum Regiarum inuentum noua probatum, & quid praxis circa illas.

193 Nouum est hoc ad pecuniæ collectionem inuentum, quod aliquibus minus decorum est visum, vt scilicet in tabernis communium cibariorum Regia collocentur insignia, & Maiestas tanta viliis istis miscatur. Quod quidem credo numquam in mentem omnium Regum maximi venisset (si & hucusque venit) nisi aliquorum, qui hac viâ suis compendiis student, adinuentum istarum auctores, sordidior industria ad hæc descendere generalem prouidentiam impulisset. Et certè satius foret emolumenta ista oppidis relinquere, & ad propria condonare, æquivalenti quantitate aliunde corrogatâ, si necessitas ita postulauit. Verum si ita placet, placeat quidem, & rerum istarum Auctores in suo sensu abundant. Res ergo ita disposita est, vt cuique oppido necessarijs tabernis assignatis, quæ ad curam vrbicorum Senatorum spectant, si quis vltra velit tabernariam exercere, compositione id pecuniaria obtineat, inæquali quidem iuxta diuersitatem Prouinciarum à triginta octi-regalium annuâ prestatione vsque ad quadraginta: in quibus Senatores vrbici nullam iurisdictionem exerceant, sed quidquid ad eas spectat per ministros Regios disponatur.

194 Circa quam ordinationem dubitari potest an quidquam contineat, propter quod minus iustificata in conscientia videatur. Et occurrit sanè illud in primis, vrbicis Concilijs iurisdictionem & emolumenta diminui, quod non apparet iustitiæ conforme, cum Conciliares officia emerint, attentis eorum commodis: debet autem Rex conuentis stare; aliâ conscientia periclitabitur: in contrahendo enim velut priuatus censetur, vt Doctores tradunt, quos adducit, & sequitur P. Fragosus Tomo 1. pag. 38. num. 104. & 105. Pro quo & videri potest P. Molina Disput. 261. ad finem. Deinde: non videtur conueniens dispositio: si enim oppidis necessariæ tabernæ designantur, quomodo aliæ permittuntur, quæ erunt sanè plurimæ, abundantioris compositionis gratiâ. Hoc autem inconuenientibus obnoxium non obscure dignoscitur: sic enim vinum ad tertium quemque passum occurret, & ebrietatis occasiones Indos, Æthiopes, & viliores alios è plebe ad eam, & damna eidem adnexa, prouocabunt. Quâ consideratione Excellentissimus Comes de Chinchon Peruvianus Prorex in Prouisione, quâ modum in hoc negotio obseruandum præscribit, iubet vt in suburbijs, in quibus habitationes esse Indorum solent, tabernæ non admittantur, compositione circa hoc prohibita.

195 Sed his non obstantibus Regium statutum iustificari potest ex illius moriuo, quod in fundamentali Schedulâ satis exprimitur, in quâ dicitur contributionem talem esse dispositam ob crebras hostium incurfiones in mare Australe, quæ & timeri deinceps possunt, vt opus sit mili-

Sed defenditur illa, vt conscientie conformis.

tare præsidium in portu Callaico semper sustentare: & generaliter ob ingentes sumptus in Vassallis tum Indicis, tum Hispanis defendendis factos. Quo nihil esse magis iustificatum potest, iuxta generalem doctrinam scriptorum de exactionibus agentium. Deinde. Quod de conuentione cum Conciliaribus vrbicis factâ dicitur, non videtur vigere: quia Rex absolute contentis stat: numquam enim se ad conseruandas res omnes statu in eodem obligauit, si res ipsæ variationem aliquam postulerent: vt in casu præfenti contingit, & contingere etiam potest in contractibus priuatorum. Qui enim tenetur rem tradere, aut pretium soluere statuto tempore, ex accidenti potest aliquid minus commodum contrahenti peragere, substantiâ contractus obseruatâ, vt videmus passim. Vnde contractus habet implicitam clausulam, Rebus sic stantibus; per Textus & Doctores, quos adducit Marius Antonius Lib. 2. Resolut. 55. num. 29. & seqq. Item, ex æquitate aliquâ in contractibus bonæ fidei potest iudex arbitrari vt non penitus conuenta seruentur secundum rigorem legis: vt habetur in §. Actionum, Instit. de actionibus, & explicant omnes de contractibus agentes, præsertim ex Societate, quorum aliquos adducit Bonacina Tomo 2. Disput. 3. de Contractibus, quæst. 2. Puncto 1. num. 21. Cum ergo Rex, etiam si vt priuatus contrahat, personam supremi iudicis gerat; potest in contractibus suis, & in hoc præsertim, de quo agimus, qui bonæ fidei est, cum sit emptio & venditio, ex æquo iudicare. Cum insuper id, in quo dispendium se pati possunt conueniunt contrahentes, parui momenti sit, in quo & labore exonerantur ad complures tabernas propagando, non sine grauibus conscientie periculis, siue ob incuriam, siue ob iniustam extorsionem.

196 Quod autem vterius opponebatur, solui ex eo valet, quod Rex iuste potest prohibere, vt præter sufficientes tabernas aliæ non sint, nisi quas ipse ob rationes sibi bene visas censuerit permittendas. Sunt autem bene visæ rationes, quas eius litteræ manifestant. Vt autem ex illis grauiâ inconuenientia non emergant, ad illius per Ministros suos prouidentiam spectat: & ita vidimus à citato Prorege, viro prudentiæ & probitatis eximia dispositum. Et quidem Rege nihil circa hoc statuente, & rebus in pristino statu relictis, nullus inconuenientia ista in tabernarum multitudine vt specialia in Indijs proclamabat: nam quod ad Indos attinet, id sanè statutum, quod si seruarietur, in magnum eorum commodum redundaret. Et si tabernæ istæ non essent, in multorum domibus vini, quod ex eorum vineis prouenit, copia venderetur: Cur ergo modo ij, qui inconuenientia non deprehendebant in statu priori, ex eo quod Regia dispositio superuenerit, inconuenientium aceruum deprehendunt? In quo quidem Regis piissimi attestati credendum, qui in citatâ Schedulâ medium hoc ad leuamen aliquale occurrentium necessitatum licitum verbis illis appellat: Portodos los medios posibles y licitos. Vbi doctissimi & antiquissimi inter omnes occidui istius tractus Prælati verba iuuat in comprobationem prædictæ attestati adduxisse. Qui cum à Rege nostro fuisset reprehensus, eò quod Episcopum quem-

Clausula in contractibus subintelligita.

Qui bona fidei sunt, iudicis arbitrium admittunt.

Inconuenientibus ut possit occurrere.

Attestati Regis in pensionis impositione credendum.